

Billy Elliot

Billy Elliot är en berättelse om en elvaårig pojke som väljer bort boxningsträningen för att istället dansa balett. Filmen utspelas i norra England under den stora gruvstrejken 1984–85 och skildrar klasskamp och gränsöverskridande i en tid då gamla värderingar och stereotyper börjar ifrågasättas och etablerade manliga traditioner utmanas. *Billy Elliot* är en engagerande film om en ung människa med mod att välja en oväntad väg i livet. Filmen är också en hyllning till dansen som drivkraft och uttrycksmedel.

Rekommenderad från åk 5

En filmhandledning av
Louise Lagerström

Filmens handling

Året är 1984. I det lilla gruvsamhället Everington, Durham County, i nordöstra England lever elvaårige Billy Elliot med sin far Jackie, sin äldre bror Tony och sin förvirrade mormor. Billys mor är död sedan ett år tillbaka. Samhället präglas av en omfattande gruvarbetarstrejk. Billys far och bror, som båda deltar i strejken, har liksom de övriga strejkande svårt att få ihop till mat för dagen. Trots den ekonomiska uppföring det innebär ser fadern till att Billy en gång i veckan får en slant för att delta i den lokala boxningsklubbens träning.

Ortens balettklass, som upplåtit sin repetitionslokal till soppkök åt de strejkande arbetarna, tvingas en dag dela utrymme med boxningsträningen. Billy, som egentligen aldrig riktigt engagerat sig i boxningen, börjar snegla mot flickorna som står vid stängen och gör pliéer. Efter boxningsträningen blir Billy utmanad att delta i dansövningarna. Billy antar utmaningen och innan han riktigt vet hur det har gått till har han bytt ut boxningskängorna mot täspetskor.

Balettlärarinnan, den kedjerökande och stränga Mrs Wilkinson, anar Billys talang för dans och inbjuder honom att fortsätta med balettlektionerna. Billy vågar dock inte berätta för

Billy Elliot har modet att följa sin inre röst och byta ut boxhandskarna mot balettskor och en tillvaro bland flickor i det lilla samhället Everington.

fadern att han använder boxningspengarna till att finansiera en så omanlig hobby som balett. De enda han anförtror sig åt är Mrs Wilkinsons dotter Debbie, som själv dansar, och den jämnåriga kompisen Michael, som också har udda intressen och som gillar att klä sig i sin systers klänningar.

Billys oro visar sig befogad. När Billys far upptäcker sin son bland flickorna i tyllkjol förbjuder han Billy att fortsätta med dansen. Ballett är för fjollor, anser fadern. Mrs Wilkinson, som insett att Billy har chans att komma in på The Royal Ballet School i London, erbjuder sig att i hemlighet handleda Billy privat inför de stundande intagningsprov som äger rum i närbelägna Newcastle.

Planerna går om intet när intagningsprovet råkar sammanfalla med att Billys bror Tony deltar i ett upplopp där han grips av polis och måste lösas ut mot borgen. I det tumult som uppstår missar Billy provet. När Mrs Wilkinson söker upp Billys familj för att få veta vad som hänt ställs Billy konkret inför Mrs Wilkinsons idé om en framtid som dansare och faderns och broderns förakt. Brodern Tony lyfter upp Billy på köksbordet och kräver "Dansa din lilla skit!" varpå Billys frustration och vanmakt tar sig uttryck i en aggressiv dans.

Under julhelgen tar sig Billy in i den tomma boxningslokalen för att visa Michael några dansteg. Plötsligt dyker fadern upp. Billy tar mod till sig och utför ett dansnummer inför sin far. Utan ett ord vänder fadern om och springer iväg. Han söker upp Mrs Wilkinson för att berätta att han från och med nu tar ansvar för att Billy ska kunna åka till London och göra intagningsprovet vid The Royal Ballet School.

Fadern har nu helt ändrat inställning till Billys dans och spar ingen möda för att stödja sin son. Fadern är till och med beredd att bli strejkbrytare för att få pengar till London-resan men hejdas i sista stund av Tony. Pengarna till resan får Billys far ihop genom att pantsätta sin avlidna hus-trus smycken.

Billy och fadern åker till London för att göra intagningsprovet vid The Royal Ballet School. Billy visar upp sitt säregna dansprogram inför en kallt granskande jury. Övertygad om att ha misslyckats råkar Billy efter provet i bråk med en pojke. Billy får en tillrättvisning och återvänder hem med sin far. När Billy efter en tid via ett brev får veta att han antagits till skolan kan han knappast tro att det är sant.

Samma dag får gruvarbetarna besked om att strejken över. Facket

vingades ge upp sin kamp. Billys far och bror återgår till arbetet i gruvan. Billy säger farväl till Mrs Wilkinson och Michael och lämnar Everington för att börja sin utbildning vid The Royal Ballet School i London.

När Billy är 25 år arbetar han på en teater i London. Billy dansar huvudrollen som svanen i en modern version av *Svansjön* där alla svanarna görs av manliga dansare. I salongen sitter Billys far, brodern Tony och barn-domsvännen Michael.

Filmen och verkligheten

Billy Elliot är en fiktiv berättelse som delvis inspirerats av verkliga händelser och personer. Manusförfattaren Lee Hall har tagit utgångspunkt i händelser och minnen från sin egen uppväxt i Newcastle under den stora gruvstrejken 1984–85. Eftersom han inte själv hade någon erfarenhet av balett sökte han som en del av sin research inför filmen upp The Royal Ballet School i London för att intervju unga dansare som växt upp i mindre orter på landsbygden. En av de verkliga personer som bildat utgångspunkt för Billys karaktär i filmen är dansaren Philip Mosley (född 1968) som växt upp i en arbetarfamilj i Barnsley.

Filmens avslutande scen, då Billy 25 år gammal dansar rollen som svanen i *Svansjön*, är hämtad från en verklig balettföreställning. Denna föreställning har regisserats och koreograferats av Matthew Bourne vid danskompaniet Adventures in Motion Pictures. Föreställningen hade urpremiär 9 november 1995 på Sadler's Wells Theatre i London och flyttades senare till Piccadilly Theatre där föreställningen hade nypremiär 11 september 1996. Rollen som den vuxne Billy görs av dansaren Adam Cooper (född 1972) som i verkligheten gjorde rollen som svanen i uppsättningen av denna balett.

Att bryta ett mönster

Att Billy ska boxas betraktas som en självklarhet av familjen. Boxningshandskarna har gått i arv från farfar och boxningstraditionen är något som Billy förväntas att med stolthet föra vidare.

Genom sitt intresse för dans bryter Billy mot flera förväntningar. Mest uppenbart är att han bryter mot det förväntade könsrollsmönstret. Killar ska spela fotboll, boxas eller brottas, anser fadern. Dans är något feminint som utövas av flickor. De män som dansar betraktas som homosexuella eller veklingar. Uppfattningen är så vedertagen, också hos Billy själv, att

han avstår från att berätta för sin far att han vill dansa.

Billy själv känner sig till en början obekvämt under danslektionerna. "Jag känner mig så fjollig!", beklagar han sig inför Mrs Wilkinson. Hon ger omedelbart Billy svar på tal: "Uppträd inte som en då!"

När Billy väljer att dansa blir det en utmaning för honom att övertyga omgivningen om att balett kan vara en manlig aktivitet. Billy försöker hävda att de flesta dansare är vältränade som atleter. Inför sin far exemplifierar han med den brittiske balettdansören Wayne Sleep som Mrs Wilkinsons dotter Debbie tidigare berättat om.

Billy är född i en arbetarfamilj där männen sedan generationer har arbetat i kolgruvan. Arbetet har alltid varit en naturlig del av deras manliga identitet. Denna identitet hotas av en samhällsomvandling när olönsamma gruvor läggs ner i rasande takt i hela Storbritannien. För arbetarna återstår endast strejken som ett försök till opposition. De strejkandes kamp utgör en bakgrund till Billys egen kamp och är en del av hans egen historia.

Billy är en av de första arbetarungdomarna i det lilla gruvsamhället som bryter mot traditionerna. I filmen är det tydligt att Mrs Wilkinson, som driver balettskolan, tillhör en annan samhällsklass än Billys familj. Mötet med Mrs Wilkinson och hennes balettundervisning blir första steget på en klassresa. Baletten som kulturyttring och konstform förknippas ofta med finkultur för medelklass eller överklass, medan boxningen anses vara en arbetarklassport.

Drömmen om dansen som en väg till ett annat liv kommer också till uttryck i mormoderns återkommande replik: "Man sade att jag kunde ha blivit professionell dansare om jag fått rätt träning." En replik som varje gång den sägs tycks reta upp Billys far.

Genom dansen öppnas en ny värld för Billy, en värld där han ibland kan känna sig lite osäker. Särskilt tydlig blir denna osäkerhet då Billy tillsammans med fadern bortkommet stegar in genom balettskolans anrika pelargångar. Där springer världsvana ungdomar omkring i trikåer medan Billys klädsel kritiskt granskas redan av receptionisten i foajén. I omklädningsrummet träffar han en överklasspojke som inte tycker det är så märkvärdigt om man lyckas på provet eller ej. Det kommer ju alltid fler chanser. Fadern bemöts med en välvillig men nedlåtande attityd från intagningsjuryn. När

de önskar honom lycka till med strejken kan det tolkas på mer än ett sätt.

Billys val att dansa påverkar hela hans liv och visar sig efterhand även påverka hans omgivning. När Billy ska söka till The Royal Ballet School i London engagerar sig hela bygden i arbetet med att få ihop pengar till resan. De medelboxningsklubben samlat in för att köpa en ny slagpåse lämnas som bidrag till Billys resa och boxningstränaren George erbjuder sig att anordna ett lotteri och en konsert för att få ihop pengar. Billy får till sist förkroppsliga hela gruvsamhällets förhoppning om en ny tid med nya möjligheter.

★ Fundera över vilka förväntningar som Billys far och bror inledningsvis har på Billy och vilka förväntningar som Billy bryter mot när han väljer att börja dansa. Vad är det med dansen som är så hotfullt och provocerande för Billys far och bror – och mot den manliga identiteten i allmänhet?

★ Vad är det som gör att fadern till sist accepterar att Billy vill dansa? När fadern väl bestämt sig för att stödja Billy är fadern själv beredd att bryta mot flera av sina principer. Fadern, som arbetat som strejkvakt och tråkasserat dem som inte deltagit i strejken, väljer plötsligt att själv bli en strejkbrytare. Hur kan fadern tänkas resonera?

★ Diskutera hur Billys liv förändras i och med att han börjar dansa och hur det kan tänkas påverka honom. Vilken roll spelar mötet med Mrs Wilkinson och hennes balettundervisning? Hur blir Billy mottagen när han ska göra intagningsprovet på The Royal Ballet School? Det tycks som om pojken Billy möter i omklädningsrummet på balettskolan har helt andra förutsättningar i livet än Billy. På vilket sätt kan han ta en motgång med ro – medan det för Billy tycks vara livsavgörande hur han klarar provet? Fundera över de komplikationer som Billy kan tänkas ha stött på då han lämnar Everington för utbildningen i London.

Dans & musik – liv & rörelse

Att dansa är för Billy lika självklart som att andas. När han i filmens inledning förbereder frukost till sin mormor är det som om sysslorna dansas fram. Med koreografisk fitness plockar han fram nykokta ägg och fångar elegant upp en skiva rostad bröd ur brödrosten. Också under boxningsträningen förhåller sig Billy lekfullt elegant till både boxningsringens

rep, sandsäcken och motståndaren i ringen. Boxningstränaren tvingas till och med ge Billy en tillsägelse: "Det är man mot man, ingen jävla dans."

Billys liv är tungt. Hans mor är död sedan ett år tillbaka. Pappan och brodern deltar i den omfattande gruvstrejken. Billy delar rum med sin äldre bror Tony som ofta hackar på Billy. Vid sidan av skolarbetet har Billy till uppgift att ta hand om sin senila mormor. I en vardag som tycks inrutad och fylld av begränsningar ger dansen och musiken liv och kraft.

Under filmens förtexter visas hur Billy sätter på en av sin brors gram-mofonskivor, *Cosmic Dancer* med T-Rex. Medan sångaren sjunger, "I was dancing when I was twelve", börjar Billy hoppa i vad som verkar vara sin sång. Allt medan musiken fortsätter hoppar Billy högre och högre samtidigt som rummet med de blommiga tapeterna växer till oanade proportioner. Scenen beskriver i symbolisk form hur dansen öppnar världen för Billy och hur detta ger livsluft och livsrum och gör att Billy kan blomma ut.

Dansen är ett sätt för Billy att uttrycka känslor som han inte har några ord för. När Billy gör intagningsprovet till The Royal Ballet School i London får han frågor om varför han intresserat sig för balett och om det var något speciellt med balett som fängade hans intresse. Han förstår inte frågorna. När en person i juryn ber Billy berätta hur det känns när han dansar försöker han formulera ett svar:

"Det känns bra på nåt sätt. Det är liksom stelt, men bara jag kommer igång så glömmer jag allt. Och liksom försvinner. Känns som hela kroppen förändras. Som om det brann en eld i kroppen. Jag är där, flyger som en fågel. Som elektricitet. Ja, som elektricitet."

Många av de dansnummer som förekommer i filmen är uppbyggda kring situationer där dansen sker till realistisk musik, till exempel genom att det spelas en grammofonskiva eller en musikkasset i rummet där personerna befinner sig. Andra gånger tycks musiken enbart existera på ett subjektivt plan. Ibland växlar filmen mellan dessa nivåer.

I en scen har Billy lånat ett kassetband av sin bror med *I Love to Boogie*, med T-Rex, för att Billy och Mrs Wilkinson tillsammans ska improvisera en dans. Billys och Mrs Wilkinsons dans parallellklippas sedan med bilder av hur Tony tycks lyssna på samma låt i hörlurar på sitt rum

samtidigt som han dansar med en sopborste. Mormor står vid öppna spisen och gör pliéer i takt med musiken samtidigt som fadern befinner sig i badrummet där han koordinerar sina rörelser med musiken. Det är ett humoristiskt montage som beskriver att också Billys far och bror har ett förhållande till musik och dans – åtminstone när de tror att ingen ser dem.

Bilder av balettklassens övningar och balettlärarinns instruktioner parallellklippas vid ett tillfälle med gruvarbetarnas demonstration där de strejkande arbetarna tycks följa balettlärarinns kommandon och röra sig i samma mönster som balettflickorna: "Steg framåt och balancé. Sträck på överkroppen. Armarna. Ett stort och kraftfullt steg. Stätligt." I detta montage jämföras dans med övriga kroppsliga uttryck.

Dans är inte bara förfinade och gra-ciösa rörelser, utan dans kan också vara kraftfull, vild och aggressiv. I filmen kontrasteras de tyllkjolsklädda balettflickornas strama balettrepetitioner av de fria och uppspelade dansnummer som Billy gör på sin fritid, på väg hem från skolan eller som ett uttryck för ilska och besvikelse. Mrs Wilkinson försöker förklara för Billy vad hon ser i hans dans: Det är det personliga uttrycket som är viktigt.

När Mrs Wilkinson dyker upp hemma hos Billy för att få veta varför Billy missade intagningsprovet i Newcastly lyfter brodern Tony upp Billy på köksbordet och kräver att Billy ska dansa. Här startar plötsligt och oväntat sången *Town Called Malice* med The Jam. Billy inleder en aggressiv dans där han börjar med att stampa takten på bordet med sina grova kängor. Han rusar ut på gården och in på en toalett vars dörr han senare sparkar loss. Han slår på tegelväggar, kliver i en trappa, dansar på taket till ett förråd, springer utmed en gata omsluten av tegelmurar tills han utmattad stöter mot en vägg av korru-gerad plåt. Sekvensen får symboliskt illustrera Billys känsla av att vara fångad i sin tillvaro och hur hans strävan att få fortsätta dansa nått en slags vägs ände.

Billys liv skildras i en blandning av socialrealism och musikal. Hemmet präglas av ett armod som drastiskt manifesteras i scenen då Billys far på julafton hugger sönder moderns piano för att kunna göra eld i öppna spisen. Samtidigt blir Billys dansnummer, som inspirerats av klassiska musikaler, en lättnad i misären.

I början av filmen visas ett kort avsnitt ur den amerikanska filmen *Top Hat*, från 1935, där Fred Astaire dansar i frack och hög hatt. Mormor berättar för Billy: "Han var din mamas favorit, Fred Astaire. Vi brukade se honom på bio. Och sen dansade vi som galningar i vardagsrummet. Underbart!" Billy kopierar själv Fred Astaires nummer, om än med en pinne istället för elegant kapp. I flera av dansscenerna lättas det dystra upp av att himlen och det blå havet tillåts ta plats i bilden som en signal om att det finns en ljusning och en öppning för Billy.

★ Diskutera vilka känslor Billy får utlopp för i dansen. Fundera över på vilket sätt kroppen, musiken, miljön och ljuset används för att på olika sätt förstärka de känslor som dansnumren försöker beskriva.

★ Att Billy använder dansen som ett sätt att kommunicera får kanske sitt tydligaste uttryck i scenen då fadern under julhelgen upptäcker Billy och Michael dansande i boxningshallen. Fadern och Billy ser till en början under tystnad på varandra. Billy avvaktar men bestämmer sig för att uppföra ett dansnummer för sin far. Vad händer mellan Billy och hans far i den scenen? Vad är det Billy försöker berätta för sin far genom det dansnummer han uppför? Samma musik och delvis samma koreografi återkommer i scenen då Billy gör intagningsprovet vid The Royal Ballet School i London. Hur kan man tolka Billys dansnummer i det sammanhanget?

★ Filmen *Billy Elliot* berättar om en ung person vars liv till stor del präglas av dans och rörelse. Fundera över den roll som musiken och dansen har för mormor, Tony och övriga personer i filmen. Vilken roll spelar dansen i vårt liv och vårt samhälle? Vilka ritualer och regler är förknippade med den dans ni brukar utöva?

Att vara den man är

Billys mor är död sedan ett år tillbaka men hon är fortfarande påtagligt närvarande för Billy. Moderns foto står på hennes pianot som Billy spelar på ibland. När Mrs Wilkinsons dotter Debbie frågar Billy om han saknar sin mamma svarar han: "Inte direkt saknar. Det känns mer som om jag är ledsen. Framför allt om jag helt plötsligt kommer att tänka på henne, när jag liksom glömt att hon är död." Som i en dröm dyker modern upp vid ett tillfälle, mitt i natten, och förmanar

Billy att inte dricka mjölk direkt ur flaskan.

Det viktigaste minnet av modern är ett brev som hon skrev till honom att öppnas på hans 18-årsdag. Billy har redan öppnat brevet och läst moderns ord om hur stolt hon är över sin son och tagit till sig hennes uppmaning: "Var alltid dig själv." De orden tycks ha gett Billy en grundläggande inre styrka i en värld där alla verkar vilja att han ska vara någon annan än den han är. Han känner ofta att han förväntas infria andras förhoppningar, inte sina egna.

Fadern hoppas att Billy ska bli boxningschampion eller åtminstone en "riktig" karl. Även Mrs Wilkinson sätter press på Billy. Hon är extra sträng mot honom då hon ser att han har talang samtidigt som hon inser att hon pressar honom väl hårt. Billy revolterar och anklagar henne för att försöka infria sina egna drömmar genom honom. Mrs Wilkinson är ändå den som uppmanar Billy att tro på sig själv och sin dröm. När Mrs Wilkinson redogör för handlingen i Pjotr Tjajkovskijs balett *Svansjön* blir den historien i viss mån en parallell till Billys eget liv. Då vi i slutscenen ser Billy dansa rollen som svanen förstärks hans släktskap med flickan i sagan som av en ond trollkarl tvingas vara svan, förutom ett par timmar varje natt då hon tillåts vara människa – det vill säga sig själv.

Billys närmaste vän är den jämnåriga pojken Michael som inför Billy öppet vågar experimentera med olika roller. En dag när Billy knackar på öppnar Michael klädd i en av sin systers klänningar som han provar i hemlighet. Michael drar in Billy i leken och tillsammans provar de läppstift. När Billy undrar om de inte riskerar att råka illa ut svarar Michael: "Var inte dum. Min farsa gör det hela tiden. Fast bara när han tror att ingen är hemma."

Michael visar stor ömhet för Billy och låter också Billy förstå att han är homosexuell. Det sker under julhelgen när Michael erbjuder sig att värma Billys frusna händer. "Du är väl inte homo?", frågar Billy varpå Michael svarar "Varför tror du det?" samtidigt som han böjer sig fram och kysser Billy på kinden. Billy besvarar Michaels förtroende genom att ta honom med till boxningslokalen. Där får Michael prova en av flickornas tyllkjolar och tillsammans dansar de och leker tills Billys far oväntat dyker upp.

I filmen är det oklart om Billy föredrar flickor eller pojkar. Han avvisar närmanden både från Debbie och vän-

nen Michael. "Bara för att jag gillar balett så betyder det inte att jag är bög", förklarar Billy. Samtidigt är det fullt tydligt att Billy är en stark och trygg person som öppet vågar bejaka sina mjuka och känsliga sidor. Han är heller inte rädd för att möta den ömhet som Michael visar honom. Det handlar alltså inte i första hand om sexuell läggning. Det handlar helt enkelt om att våga vara den man är – och ha mod att stå för det.

Musiken i filmen *Billy Elliot* är medvetet vald och de olika musikstycken som används i filmen är betydelsebärande på olika sätt. När vi i filmens slut fått se Billy, 25 år gammal, göra entré som svanen i en uppsättning av Tjajkovskijs balett *Svansjön*, sjunger Stephen Gately sången *I Believe*. Stephen Gately, känd som en av medlemmarna i popgruppen Boyzone, väckte stor uppmärksamhet när han i den brittiska kvällstidningen *The Sun* 16 juni 1999 öppet berättade att han var homosexuell: "I am gay and I'm in love". Våren 2000 gav han ut sin första cd som soloartist, *New Beginning*, som utgör en programförklaring för hans nya, öppna liv och från det albumet har sången *I Believe* hämtats.

★ Fundera över vad det kan vara för grundläggande inre styrka som ger Billy mod och kraft att trotsa så många hinder för att få dansa. Vad är det som gör att Billy orädd accepterar Michaels udda intresse och även hans homosexualitet?

★ I filmen anar man att Billys intresse för dans får stor betydelse också för Michael som i Billy får en förebild i form av en person som öppet vågar gå mot konventionerna och som visar en väg att lämna arbetarkvarteren i Everington för ett annat liv. Vilken betydelse har det för Michael och de övriga människorna i Everington att Billy lyckas förverkliga sin önskan om att få dansa? Fundera över den roll som olika förebilder haft, på film eller i verkligheten, i era egna liv.

Billy dansar fram genom gatorna i gruvarbetarstaden Everington i England. I rollen Jamie Bell.

★ *Billy Elliot* handlar om att inte låta sig begränsas av de hinder som andra människor sätter upp för ens liv. Har man ett starkt intresse bör man göra ett försök att förverkliga det man önskar även om man till synes är född i "fel" miljö eller går emot förväntningarna på hur man ska vara som pojke eller flicka. Fundera över hur olika drömmar kan se ut och vilka svårigheter man kan möta om man vill förverkliga dem. Hur kan samhället utformas för att underlätta för människor att ta sig runt ekonomiska, sociala eller kulturella hinder?

PRODUKTIONSUPPGIFTER

Storbritannien 2000
Manus: Lee Hall
Regi: Stephen Daldry
Foto: Brian Tufano
Scenografi: Maria Djurkovic
Kostym: Stewart Meacham
Klippning: John Wilson
Ljud: Mark Holding, Zane Hayward
Koreografi: Peter Darling
Originalmusik: Stephen Warbeck

I ROLLERNA

William "Billy" Elliot – Jamie Bell
Jackie Elliot, Billys far – Gary Lewis
Tony Elliot, Billys bror – Jamie Draven
Billys mormor – Jean Heywood
Sandra Wilkinson – Julie Walters
Debbie Wilkinson – Nicola Blackwell
Michael – Stuart Wells
Billy (25 år) – Adam Cooper

TEKNISKA UPPGIFTER

Speltid: 110 minuter
Format: Vidfilm (1:1,85)
Ljudsystem: Dolby Digital
Censur: Tillåten från 7 år
Svensk premiär: 22 december 2000

DISTRIBUTION

UIP, Box 9502, 102 74 Stockholm
Tel: 08-556 065 70, fax: 08-556 065 89
www.uip.se